

САҢҔА ОЛОХ

Чурапчы уулуун хаһаа

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҔЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Саха бастагы лингвист-учуонайа С.А.Новгородов төрөөбүтэ 115 сыла

УЛУУ ЛИНГВИСТ ҮӨРЭБЭР ТИРЭНЭН...

(Дьокцускайга Ийэ тыл күнүн бэлэстээһинтэн)

Хас биридин саха киһитин сүрэҕин ортотунан киирэр мүүтүөх, күндү тылбыт сурунка-бичиккэ киириитигэр сүдү суолталаах биһир дойдулаахпыт, бэйэтин эдэр сааһыгар сахатын норуотун үөрөхтүгэр туһутар туруулаһыт саха бастагы ыччата Семен Андреевич Новгородов күн сиригэр көрбүт күнэ, олунньу 13 күнэ, Саха сиригэр Ийэ тыл күнүнэн билиһиннэһиитэ. Быһыл уһулуччулаах лингвист төрөөбүтэ 115 сылын республика общественноһа П.А.Ойуунускай аатынан Саха государственнай театры дьэстигэр өрө көтөбүллэн көрүстэ.

Бу дьаһалы тэрийиитэ Семен Андреевич төрөөбүт-үөскээбит Чурапчытын улууһун, Болтонотун нэһилиэгин дьонно - саргыта эрдэттэн киирэн бэлэмнэнэн үлэлэстилэр. Дьоро киэһэ күндү ыалдьыттарынан саха норуота туһунан, суверенитеттаах республика буоларыгар улахан үлэни ыллыт бары ытыктыыр салайааччыбыт, Саха сиригэр бастагы Президент М.Е.Николаев, СР вице-президенти А.К.Акимов, саха тылын төрүттээһини үлэстипт учуонайдар уода, буолулар.

Кэлбит дьону Чурапчы улууһун талааннаахтарын быһыттыккыт көрүстэ. Ол курдук, хууһуһуһук-модельер Надежда Саввина сахалыы таһаастара, В.С.Яковлев аатынан Кытаанах орто оскуолатын үөрэһээчиллэрин, Мугунай орто оскуолатын А.Ф.Окопникова салайааччылаах "Туосчаан" куруһуогун иитиллээчиллэрин үлэлэрэ, Одьулуун орто оскуолатын З.И.Портнягина салайааччылаах "Туйааһаан" куруһуогун, Чурапчы 2 №-дээх оскуолатын иһинэн үлэлиир "Дьарбаа" мода студиятын, Амма орто оскуолатын орлоһуун оһоһуктара туруоруллубуттар. Маны таһынан Болугуртан Варвара Дмитриевна уонна Труно Гаврильевич Николаевтар сэлэтэн салзэппэлэрэ, Соловьев орто оскуолатыттан учуутал П.П.Соловьев иитиллээчиллэрин оһоһуктара сэлэтирини ыллылар. Быһыттыккыт ааһа түһээттирин кытта ыалдьыттары Сэмэн Новгородов төрөөбүт алааһын сытын интэриммит сахалыы алааһылаах, арыттылаах салаамааттаах, итин үүтүтэх чэй-дээх Болтоно нэһилиэгин Далбар Хотуттара аһах тутан үөрө-көтө көрүстүлэр.

Дьоро киэһэни ылааччы Р.М.Жиркова үрдүк сцената ытык-мааны ыалдьыттары - СР бастагы Президентин М.Е.Николаевы, СР вице-президенти А.К.Акимовы, СР Үөрөһүн министрин Ф.В.Габышеваны, СР норуоттар икки ардыларыгар уонна федеративнай сыһыаннарга Департаментин салайааччытын А.В.Мигалкины уонна Чурапчы улууһун баһылыгын И.Н.Аммосовы ыһырдэ. Александр Константинович бу дьоро түгүн улуу лингвист

төрөөбүтэ 115 сылын таһынан сахалыы буукубаар тахсыбыта 90 сылыгар анаарын тоһоһолоон бэлэстээтэ. Саха тылын сайыннарыыга соруктары ыйан туран вице-президент дохсун ытыс тыаһын ортотугар наһарааллары туттарда. Диктор С.А.Новгородов төрөөбүтэ 115 сылын төрүт тылы таргатыыга үтүөлэрин иһин саха бастагы лингвист-учуонайын аатын "Бичик" сахана национальнай кинигэ кыһатыгар иһэрэр туһунан СР Президентин Ыйааһынаахпыттын кэннэ ону туһулуур докумуоннар, сибэки дьөрбөтө бүтүүн уруйга-айхалга туттарылынылар. Салгы вице-президент илтигиттэн эмиз Президент Ыйааһынан "СР гражданскай килбиһи" бэлэстип СГУ профессора, филологическай наука кандидата Е.М.Поликарпова, Президент Махтал суругун биһир дойдулаахпыт, "Чолбон" сурунаал отделын сөбүдүссээ С.А.Попов - Сэмэн Тумат, СР вице-президенти Махталын бэлэстип Болтонотун хорхой коллектив салайааччыта Д.Г.Жиркова, Чурапчы оскуолатын саха тылыгар уонна литература-тыгар учуутала Л.С.Сивцева уонна Чурапчыгаары народнай театр директора И.И.Бушков туттулар. Маны таһынан филологическай наука кандидата Ю.И.Васильев - Дьаргыскайга С.А.Новгородов бириэмийэтин лауреата буолбутун туһулуур докумуон туттарылыныа.

Михаил Ефимович Николаев бэйэтин этигитигэр манньк тыллары эттэ. "Сотурутааһыта В.В.Никифоров - Күлүмүгүр туһунан спектаклы көрдүм. Ол оһорон толкуйдубук. М.К.Аммосов 25 сааһыгар сахатын норуотун туһутар автономияны туруорсан ылбыта, оттон С.А.Новгородов 20-чэлээх эрэ сылдан сахалыы буукубаары суруйута, саханы үөрөхтүгүр ылсар. Бу тутуй? Оччотоогу кэһигэ эдэркээн оһолор нацияны харыстыырга хайдах манньк толкуйга, өйдөбүлгэ кэлбиттэрэ буолуой? Эдэр дьонно хорсун хардыылар эбиттэр Новгородов оһолун дьаһаһын, үлэтин-хамнаһын туһунан үөрэтэр сирбигинэн оскуола эрэ буолар. Оскуолага Новгородов туһунан үөрэтэр чаас борт татым быһылылаах дин санаатым. Итэһэл уонна тыл - быстыспат өйдөбүллэр. Онон инникитин бу икки тылы тэһигэ тутан үлэлэһиптин наада", - диэтэ. Үөрэх министрэ Ф.В.Габышева С.А.Новгородов үлэлэрингэр оһолуран саха тыла үөрэх быһылытынан сайдыытын истэригитигэр тохтоото. СР норуоттар икки ардыларыгар уонна федеративнай сыһыаннаһыларга Департаментин салайааччыта А.В.Мигалкин арыаһа аһааннаах хотугу норуоттар икки-туттарын үлэһитэ Т.Е.Андреева республикатаары бириэмийэни туттарда.

Чурапчы улууһун баһылыга И.Н.Аммосов улуу-

ска С.А.Новгородов аатын үйэтигингэ барбыт үлэлэргэ тохтоото уонна саха тыла государственнай тыл буоларыгар, биһир дойдулаахпыт аатын үйэтигингэ дьоһунаах үлэтин иһин дьонун-сэргэтин аатыттан Михаил Ефимович Николаевка махталын биллэрдэ.

Бу кэһигэ филологическай наука доктора, СГУ профессора Евдокия Михайловна Поликарпова сценарийынан, П.М.Решетников аатынан Чурапчытаагы народнай театр режиссера Иван Иванович Бушков туруоруутунан, саха театры уонна бийиги театры артыыстарын көмөлөрүнэн Семен Андреевич Новгородов оһолун, үлэтин көрдөрөр бэйэтин суруктарыгар оһолурут инсценировка дьон көрүүтүгэр таһаста. Лингвист оһолун долгутуулаах түгэһэрин ахтыыга саала иһигэр хараһыттан уу-хаар баспыт дьон кытта баалларын бэлэстип көрдүбүт. Саха сэмэй ыалыттан төрөөн-үөскээн тахсыбыт биһир дойдулаахпыт саха суругун төрүттээһингэ бултуруйбат санаатын, сырдыкка талаһыытын, саха интеллигенцията сайдыытын илэ көрбүт курдук сананыыбыт. Саха государственнай үгкүү театры норуоттар доһордоһуулары көрдөрөр үгкүүлэрэ дохсун ытыс тыаһынан арыалланыа. Чыап-паратаагы эр дьон народнай хора саха норуотун уус-уран тылын уустук дьүөрэлээһинини суруллубут айымньыларынан ырыалара улахан бийирээбили ыллылар. Дьоро киэһэ үгкүү театры солиһа, биһир дойдулаахпыт Дмитрий Артемьев таһаарбыт оһоохайынан түмүктөннэ.

Чурапчы Болтонотуттан көччөх буолан көппүт биһир дойдулаахпыт Семен Андреевич Новгородов бүтүн саха норуотун иннигэр онорбут үтүөлүттэн Чурапчы хааннаах барыта киһи туттуох курдук дириг ис хоһоонноох, долгутуулаах киһигэ ити курдук ааста. Талааннаах, уһулуччулаах киһигит аатын үйэтигэр, кэлэр көлүөнэүгү иһэрэр - саха тыллаах хас биридинбит соруга. Түмүккэ М.Е.Николаев этигиттэн аһалабын: "Төрөөбүт тылбытын, норуотпут оһоһотун, тойугун, чабырҕарын баһылыырга күнүтэ үлэлэстэхпитинэ, сахалар XXI-с үйэ сайдыылаах норуоттары кытта тэһигэ хаамсыахпыт, биһир таһымга сылдыахпыт".

Оксана ЖИРКОВА.

Хаартыскаларга:

1. Мунньах ытык-мааны ыалдьыттары.
2. М.Е.Николаев саха радиотыгар интервью билэр.
3. Дьоро киһигэ кыттааччылар.
4. Чыап-паратаагы народнай хора.
5. Соловьев оскуолатын учуутала П.П.Соловьев үөрэһээчиллэрин кытта.

Егор АБРАМОВ.

Автор сурутулар эпитетлер оона
редакция позициялар малды деп
түбүртү булбалот. Суруту
ыялылар чечимдер
кыргызстандыктар элге өткөн
сөзү тус байыт сүтүр.